

Saul SMILANSKY, *Desatero morálních paradoxů*, Praha: Academia, 2019, 204 s., překl. D. Černý, ISBN 978-80-200-3017-7.

Knihu, která vyšla 2007 anglicky a je pokládána za pozoruhodnou, napsal profesor filosofie na izraelské univerzitě v Haifě a do češtiny ji přeložil známý filosof a představitel bioetiky. Prof. Smilansky knihu opatřil také zajímavým úvodem k českému překladu, v němž – kromě hezkých vzpomínek na své návštěvy v kouzelné Praze – uvedl také následující důležitou poznámku, která je jedním z klíčů k pochopení záměrů, proč tuto knihu napsal, a idejí, které v ní uložil. *„Jednou z idejí mé knihy je ‚existenciální paradox‘, u kterého není absurdita nutně znamením nějakého omylu jako při standardním chápání paradoxů. Právě naopak: absurdita závěrů paradoxů může představovat objev něčeho reálného, zachycovat absurdnost určitých aspektů našich životů. Možná ukazuje, že se nacházíme v blízkosti toho, co nazývám ‚černé díry‘ v našem morálním vesmíru.“* To je nepochybně pozoruhodná myšlenka srovnávající kosmologický koncept se systémem morálky. Jenže: „černá díra“ je název kosmologické, resp. astronomické skutečnosti, tedy toho, co kosmologicky vzato je, kdežto každý morální systém je to, co býti má podle určitého kritéria. A dále – určení tohoto kritéria se na Západě hledá déle než dva tisíce let, kdežto „černá díra“ je v rámci vědeckého kritéria kosmologie již nalezena. Paradoxy jsou absurdní a bizarní a těmto třem pojmům je společné to, že jsou neobvyklé a nesmyslné. Je tomu proto, že jsou obrazem či odrazem příběhů, kterým nerozumíme, neboť náš obraz světa je konstrukt v naší mysli. V předmětné knize je uvedena celá řada takových existenciálních paradoxů, např.: „šťastné v neštěstí“, „spravedlnosti a přisnosti trestání“, a další, obzvláště zajímavé jsou paradoxy morální, jimž autor knihy, uvažující o „existenci dvou možných morálních světů“, věnoval hodně pozornosti. Tím jedním je „dobře uspořádaný možný svět minimální morálky“ (to by byl případ, kdyby si lidé vzájemně nekladli velké nároky na morální normy – nebyli by příliš omezováni, a tak by se naučili žít slušně). Ten druhý je „špatně uspořádaný svět zbytečné morálky“, který by vyžadoval „extrémně morální úsilí“, a byl by tak psychologicky méně snesitelný, způsoboval by více strádání, utrpení a nespravedlnosti, bylo by to zlo, proti kterému by lidé byli nuceni bojovat. Žádá-li se příliš mnoho morálních obětí, narůstá zlo. Tak trochu zjednodušeně řečeno, onen základní morální paradox by spočíval v tom, že méně morálních imperativů by patrně vedlo k větší morálce.

Milan Nakonečný
(TF JU, nakonecny@tf.jcu.cz)